

Mordechai Won't Bow
Kiddush HaShem, Then and Now
Pre-Purim Shiur | Englewood, 5784

1. מגילת אסתר פרק ג'

(א) אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגגי וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו: (ב) וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כרעים ומשתחיים להמן כי כן צוה לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה: (ג) ויאמרו עבדי המלך אשר בשער המלך למרדכי מדוע אתה עובר את מצות המלך: (ד) ויהי באמרם פאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי: (ה) וירא המן כי אין מרדכי כרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה: (ו) ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשורוש עם מרדכי:

כרעים ומשתחיים - שעשה ענמו אלוה לפיכך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה:

2. תוספות סנהדרין סא:

רבא אמר פטור... וא"ת לרבא אמאי לא השתחוה מרדכי להמן וי"ל כדאמר במדרש שהיו צלמים על לבו אי נמי משום קידוש השם כדאמרין בירושלמי דשביעית (פ"ד) כגון פפוס ולוליינוס אחים שנתן להם מים בזכוכית צבועה ולא קיבלו.

3. אסתר רבה (שם, פ' ז')

מה אמר להם מרדכי למי שאומר לו מדוע אתה עובר את מצות המלך, ר' לוי אמר אמר להם מרדכי משה רבינו הזהיר לנו בתורה (דברים כ"ז) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה, ורשע זה עושה עצמו עבודת כוכבים, וישעיהו הנביא הזהירנו (ישעיה ב') חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, ולא עוד אלא שאני איסגנטירין של הקדוש ברוך הוא שכל השבטים נולדו בחוצה לארץ וזקני נולד בארץ ישראל, אמרון ליה ונימר ליה, מיד ויגידו להמן וגוי אמר לון המן, אמרון ליה זקנו הלא השתחוה לזקני, הדא הי"ד (בראשית ל"ג) ותגשן השפחות וגוי ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו, היתיב ועדיין לא נולד בנימין, אמרין ליה הה"ד ויגידו להמן.

4. גמרא גיטין נז:

ועליהם הכתוב אומר: כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה. ורב יהודה אמר: זו אשה ושבעה בניה. אתיוהו קמא לקמיה דקיסר, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: אנכי ה' אלהיך, אפקוהו וקטלוהו. ואתיוהו לאידך לקמיה דקיסר, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: זובח לאלהים יחרם, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: לא תשתחוה לאל אחר, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, אפקוהו וקטלוהו. אתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: את ה' האמרת וגוי' וה' האמירך היום, כבר נשבענו להקדוש ברוך הוא שאין אנו מעבירין אותו באל אחר, ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר אותנו באומה אחרת. א"ל קיסר: אישדי לך גושפנקא וגחין ושקליה, כי היכי דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא, א"ל: חבל עלך קיסר, חבל עלך קיסר, על כבוד עצמך כך, על כבוד הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה! אפקוהו למיקטליה, אמרה להו אימיה: יהבוהו ניהלי ואינשקיה פורתא, אמרה לו: בניי, לכו ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות! אף היא עלתה לגג ונפלה ומתה. יצתה בת קול ואמרה: אם הבנים שמחה.

Mordechai Won't Bow

Kiddush HaShem, Then and Now

Pre-Purim Shiur | Englewood, 5784

5. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ט'

והמצוה התשיעית היא שצונו לקדש השם והוא אמרו (אמור כב) ונקדשתי בתוך בני ישראל. וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם ושלא נפחד בהיזק שום מזיק. ואף על פי שבא עלינו מכריח גובר יבקש ממנו לכפור בו יתעלה לא נשמע ממנו אבל נמסור עצמנו למיתה ולא נתעהו לחשוב שכפרנו ואף על פי שלבנו מאמין בו יתעלה...

6. דניאל פרק ג' (פסוקים יד-יח)

Nebuchadnezzar exclaimed and said to them, "Is it true, Shadrach, Meshach and Abed-Nego, that you do not worship my god and that you do not prostrate yourselves to the golden statue that I have set up? No, behold, you must be prepared when you hear the sound of the horn, the whistle...to fall and prostrate yourselves...but if you do not prostrate yourselves, you will immediately be thrown into a fiery, burning furnace; and who is the god who can save you from my hands?" **Shadrach, Meshach and Abed-Nego responded and said to the king, "Nebuchadnezzar, we are not worried about replying to you about this matter. Behold, our God Whom we worship is able to save us; He will rescue us from the fiery, burning furnace and from your hand, O king. But if [He does] not, let it be known to you, O king, that we do not worship your god, and to the golden statue that you have set up we shall not prostrate ourselves."** (Translation from ArtScroll).

7. קדושת לוי לפורים

יש לדקדק, וכי לא ידע המן שמרדכי הוא יהודי, הלא חשוב היה אצל המלך... ונראה דזהו פירוש יוכל עבדי המלך אשר כו' כי כן צוה לו המלך, שכל עבדים ישתחוו להמן, רק על מרדכי היה ציווי שלא יכרע ולא ישתחוה, שהיה גם כן חשוב אצל המלך. וזהו הפירוש יוכל עבדי המלך כו' כורעים ומשתחווים להמן, כי כן צוה לו המלך על כל עבדי המלך, ועל מרדכי לא היה הציווי. וזהו הפירוש 'ומרדכי', כלומר על מרדכי, לא היה הציווי שיכרע וישתחוה להמן. ונמצא היה למרדכי תירוץ מה שלא ישתחוה להמן, כי הוא לא היה בכלל שאר עבדיו שישתחוה. רק שמרדכי כוון ואמר שלא מחמת זה אינו משתחוה להמן, לא מחמת שעליו לא היה הציווי, רק אמר מחמת ש'הוא יהודי' מחמת זה אינו משתחוה, ואפילו אם היה הציווי גם כן עליו אף על פי כן לא היה משתחוה לו. וזהו 'כי הגיד להם אשר הוא יהודי', הרצון בזה שמרדכי אמר להם שמחמת זה אינו משתחוה להמן, לא מחמת זה שלא היה הציווי עליו, רק מחמת שהוא יהודי. ובזה יבואר דקדוק הנ"ל.

8. אור חדש (מהר"ל, שם)

כתב יכרע וישתחוה לשון עתיד מפני שלא נעשה זה בפעם א' בלבד רק הרבה פעמים עשה זה ולכך כתיב לשון עתיד כי כך משמע לשון עתיד על דבר שהוא תמיד כמו ככה יעשה איוב ועוד יש לפרש לא יכרע היינו אף שהיה יכול מרדכי לילך דרך אחר שלא היה פוגע בו ולא יכעוס המן היה מרדכי הולך נגד המן על דעת זה שלא יכרע ולא ישתחוה וכך משמע לא יכרע שהוא לשון עתיד והכל כדי לקדש שמו יתברך...

9. שפת אמת (פורים, שנת תשמ"ג)

גם מודיע לנו הכתוב כי מלבד שלא כרע במעשה רק כי לא עלה במחשבתו שום ספק אם יכרע. כי היו"ד על שם המחשבה נאמרה. גם פרשנו כי הוא הכנה לדורות שבכל דור יש צדיק והוא לא יזוז מאמונתו בכל מיני שמדות. ואמת כי זה כחו של מרע"ה כידוע שמרדכי שורש מרע"ה...